

धडा पाठ 12

चला खेड्याकडे!

आओ चलें गाँव की ओर!

शेखर : या या मंडळी! खूप दिवसांनी दिसत आहात. काय विशेष?

सुषमा : खरं तर सगळ्यांनाच भेटायचं आहे. विशेषतः शेखर भावजींना!

सुधीर : शेखर, तुझ्याकडे एका खास कामासाठी आलो आहे. खरं तर तुला एक विनंती करायची आहे.

शेखर : विनंती? अरे आज्ञा कर आज्ञा!

सुधीर : मी आणि सुषमा रामपूरला दवाखाना काढत आहोत. तू ही आमच्याबरोबर असावंस अशी आमची इच्छा आहे. ही स्त्रीरोगतज्ज्ञ आहे. तू मुलांचा डॉक्टर आहेस. मी जनरल प्रॅक्टीशनर! आपण तिघं खूप काम करू.

शेखर : धर्मसंकटच की रे! खेडं! ते देखील इतक्या लांब जंगलात?

सुधीर : का रे बाबा? तू तर पहिल्यापासून ध्येयवादी आहेस. खेड्यात जायची स्वप्न रंगवतोस. तूच तर प्रेरणादाता आहेस.

शेखर : स्वप्न रंगवणं निराळं आणि प्रत्यक्षात करणं निराळं!

सुधीर : कारे बाबा? असं का म्हणतोस?

शेखर : तुझ्या वहिनीलाच विचार. त्या बाबतीत तिची संमती सर्वात महत्त्वाची! काय लता?

लता : भावजी, खेड्यातील आयुष्य फार कंटाळवाणं आहे. इथे माझं महिलामंडळ

आहे. रोज काहीतरी नवीन घडत असतं.

शेखर : आओ, आओ। बडे दिनों के बाद दिखे हो। क्या कोई खास बात हैं?

सुषमा : असल में मिलना तो सभी से है। विशेषकर शेखर भाईसाहब से।

सुधीर : शेखर, तुम्हारे पास एक खास काम से आया हूँ। सच कहूँ तो तुमसे एक विनती करनी है।

शेखर : विनती? अरे भई आज्ञा दो आज्ञा!

सुधीर : मैं और सुषमा रामपुर में एक दवाखाना खोल रहे हैं। हमारी इच्छा है तुम भी हमारा साथ दो। ये स्त्रीरोग विशेषज्ञ हैं, तुम बच्चों के डॉक्टर हो। मैं जनरल प्रॅक्टीशनर! हम तीनों मिलकर खूब काम करें।

शेखर : अरे। यह तो धर्मसंकट ही है। एक तो गाँव और वह भी इतनी दूर जंगल में?

सुधीर : क्यों भाई! तुम तो पहले से ही बड़े आदर्शवादी हो। गाँव में जाने के सपने संजोया करते हो। तुम्हीं प्रेरणा दाता हो।

शेखर : सपने देखना एक बात है और वास्तविकता में करना दूसरी!

सुधीर : क्यों भई? ऐसा क्यों कहते हो?

शेखर : तुम अपनी भाभी से ही पूछो। क्योंकि इस बाबत इनकी सहमति सबसे महत्त्वपूर्ण है। क्यों लता?

लता : भाई साहब गाँव की जिंदगी बहुत उबारू है। यहाँ मेरा महिला मंडल है।

रोज काहीतरी नवीन शिकायला मिळतं. मला स्वयंपाकात, शिवणकामांत रस आहे. इथे त्यांचे खूप वर्ग चालू असतात. त्यामुळे मी कामात गर्क राहते. हे तर दिवस दिवस भेटत नाहीत. त्यामुळे मला स्वतःचे कार्यक्रम आखावेच लागतात. संध्याकाळ मुलांसाठी असते. आता तुम्हीच सांगा मी त्या गावात जाऊन काय करू?

सुषमा : वहिनी, खेड्यात तर खूप करता येण्यासारखं आहे. इथे तुम्ही शिकता तिथे गावातल्या बायकांना शिकवा.

लता : छे ग! आमच्या क्लबनी दत्तक घेतलेलं एक खेडं आहे. तिथे एकही बाई शिकायला तयार नसते. रोज उठून त्यांचे नवे व्याप असतात. शेतात काम, कारखान्यात काम! आम्ही तर पार कंटाळतो त्यांच्याबरोबर!

आई : अरे सुधीर, आणि मुलांच्या शाळांचं काय? मुलं या शहरातल्या सगळ्यांत उत्कृष्ट शाळेत शिकताहेत. त्यांचे खेळ, नृत्य, संगीत व नाटकं या सगळ्याला खेड्यात कुठे वाव आहे?

सुधीर : मावशी, पण खेड्यातूनही आज खूप मोठी मोठी प्रतिभावान माणसं तयार होतच आहेत की!

आई : अरे खेड्यातच जन्मणं आणि तिथेच शिकणं निराळं! शहरात इतकी वर्षे राहून मग खेड्यात जाणं निराळं.

लता : आणि भावजी, खेड्यात दिवसेंदिवस वीज नसते, रस्ते धड नसतात. मैलन् मैल पायी चालावं लागतं. पाण्याचे हाल असतात. खाण्यात रोज ताज्या भाज्याही

यहाँ रोज कुछ न कुछ नया होता रहता है। हर रोज कुछ न कुछ नया सीखने को मिलता है। मेरी पाक विद्या और सिलाई में रुचि है। यहाँ इनके बहुत से कोर्स चलते हैं। इसलिए मैं हर समय व्यस्त रहती हूँ। इनसे मिले कई कई दिन बीत जाते हैं। इसलिए मुझे अपने स्वयं के कार्यक्रम बनाने पड़ते हैं। शाम तो बच्चों के लिए होती है। अब तुम्हीं कहो उस गाँव में जाकर भला मैं क्या करूँगी?

सुषमा : भाभीजी, गाँव में तो करने के लिए बहुत कुछ है। यहाँ आप सीखती हैं। वहाँ जाकर गाँव की स्त्रियों को सिखाइए।

लता : अरे छोड़ो! हमारे क्लब ने एक गाँव गोद लिया है। वहाँ एक भी औरत सीखने के लिए तैयार नहीं है। हर रोज उठो तो नये-नये काम। खेत का काम, कारखाने का काम! हम तो उनके साथ तंग आ जाते हैं।

माँ : अरे सुधीर, वहाँ बच्चों के स्कूल का क्या होगा? यहाँ तो बच्चे शहर के सब से अच्छे स्कूल में पढ़ रहे हैं। उनके खेल-कूद, नृत्य, संगीत और नाटक आदि का क्या होगा?

सुधीर : पर मौसी गाँव में भी तो आजकल बड़े-बड़े प्रतिभावान लोग उभर रहे हैं।

माँ : अरे गाँव में जन्म लेकर वहीं पढ़ना-लिखना अलग बात है पर शहर में इतने साल रहने के बाद गाँव में जा बसना अलग बात है।

लता : और भाईसाहब गाँव में कई-कई दिनों तक बिजली गायब रहती है। रास्ते ठीक नहीं हैं। कई-कई मील पैदल चलना

मिळणं शक्य नसतं फळांचं तर विचारूच नका. या सगळ्या सुखसोयींची मुलांना सवय आहे. एखादा दिवससुद्धा ती खेड्यात रमत नाहीत.

आई : आणि अलीकडे यांची आणि माझीही तब्येत ठीक नसते. अशावेळी कुठे तरी जंगलात जाऊन पडायचं त्यापेक्षा इथेच राहणं चांगलं नाही का?

बाबा : आणि सुधीर, हा डॉक्टर होण्यासाठीचा खर्च! तो खर्च भरून यायला नको का?

लता : अहो, आदर्शवाद ठीक आहे. पण वास्तवाशी जुळवून घ्यायला हवं ना. तुमचं दोघांचं ठीक आहे. दोघांही डॉक्टर आहात. कसलेही व्याप नाहीत. जबाबदाऱ्या नाहीत. तुम्हाला मी अडवत नाही. पण यांना मात्र मी मोडता घालते.

शेखर : पाहिलंस सुधीर, मी एवढ्याचसाठी म्हणत होतो स्वप्न पाहणं निराळं आणि प्रत्यक्षात आणणं निराळं. मी एक उपाय सुचवतो. जवळचं एखादं खेडं बघ. मी तिथे आठवड्यातून एक दिवस नक्की येतो. आणि शहरात राहूनही, तुझी मदत करतो बघ.

सुषमा : पण भावजी ...

लता : नंतर खूप वेळ आहे गप्पा मारायला. आधी हा चहा घ्या. आणि माझ्या ह्या नवीन पाककृतीची चव होऊन पहा बरं!

पडता हे। पानी की तकलीफ रहती है। खाने के लिए रोज ताज़ी सब्जी भी नहीं मिलती। फलों के बारे में तो सोचिए ही मत। बच्चे इन सभी सुख सुविधाओं के आदी हो चुके हैं। गाँव में उनका मन एक दिन भी नहीं लगेगा।

माँ : और आजकल इन की और मेरी भी तबीयत ठीक नहीं रहती। इस हालत में किसी दूर जंगल में जा पड़ने से यहीं रहना अच्छा नहीं है क्या?

बाबा : और सुधीर, इसके डॉक्टर बनने पर जो इतना खर्च हुआ उसे भी तो वसूलना है न?

लता : अजी, आदर्शवाद तो ठीक है। पर हमें वास्तविकता से भी समझौता करना पड़ता है न। तुम दोनों के लिए तो ठीक है। दोनों ही डॉक्टर हो। कोई दिक्कत नहीं, कोई जबाबदारी नहीं। तुम्हारे जाने का तो मैं विरोध नहीं करती, इन्हें रोकती हूँ।

शेखर : देख सुधीर, इसीलिए कहता हूँ कि सपने देखना एक बात है और उन्हें यथार्थ में ढालना अलग। मैं एक सुझाव देता हूँ। पास में ही एक गाँव देखो। मैं वहाँ सप्ताह में एक बार आ सकता हूँ। और सुनो, शहर में रहते हुए तुम्हारी मदद करूँगा।

सुषमा : पर भाई साहब -

लता : बातें बाद में होती रहेंगी, पहले यह चाय लीजिए। लीजिए मेरी पाक विद्या के इस नये नमूने का स्वाद चखिए।

खेड्याकडे	गाँव की ओर
मंडळी	मंडली
काय विशेष	कोई खास बात
भेटणे	मिलना
विशेषतः	विशेष कर
भावजी	भाई साहब, देवर
विनंती	विनती
आज्ञा	आज्ञा
लांब	दूर
ध्येयवादी	आदर्शवादी
स्वप्ने रंगवणे	सपने सँजोना
असं का करतोस	ऐसा क्यों करते हो
वहिनी	भाभी
संमती	सहमति
महत्त्वाची	महत्त्वपूर्ण
कंटाळवाणं	उबाऊ, तंग करनेवाला
घडणे	होना
स्वयंपाक	पाक कला
शिवणकाम	सिलाई
वर्ग	कोर्स
कामात गर्क राहते	काम में लगी रहती हूँ
दिवस-दिवस	कई कई दिन
आखणे	बनाना
शिकणे	सीखना
शिकवणे	सिखाना
व्याप	झमेला, कामों का ढेर
वाव	अवसर
ताजी भाजी	ताजी सब्जी
सुखसोयी	सुख सुविधाएँ
सवय होणे	आदी होना
तब्येत	तबीयत
भरून काढणे	वसूलना
वास्तव	वास्तविकता, यथार्थ
जुळवून घेणे	निभाना
प्रत्यक्षात आणणे	वास्तव में ढालना
उपाय सुचवणे	उपाय सुझाना

खूप वेळ आहे	बहुत समय पडा है
काढणे	खोलना
आयुष्य	जीवन
बरोबर	साथ में, ठीक
निराळे	अलग
वीज	बिजली
धड	ठीक तरह के
मैलन् मैल	कई मीलों तक
हाल	तकलीफ
रमणे	जी लगना, मन लगना
अशावेळी	ऐसे वक्त, ऐसे समय
अडवणे	विरोध करना
नक्की	अवश्य, जरूर

अभ्यास

- I नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
- 1) सुधीरची काय इच्छा आहे?
  - 2) शहरातील आयुष्य कसे असते?
  - 3) लतावहिनी खेड्यात जाऊन काय करू शकता त?
  - 4) मुलं शहरातल्या शाळेत कायकाय करतात?
  - 5) खेड्यातील आयुष्य कसे असते?
  - 6) शेखरने सुधीरला कोणता उपाय सुचविला?
- II वार्तालाप के आधार पर नीचे दिए गए खंडों में से वाक्यांशों का ठीक प्रकार से मिलान कर वाक्य बनाइए।
1) आपण तिघं	फार कंटाळवाणं आहे.
2) तुझ्या वहिनीलाच	दत्तक खेडं आहे.
3) खेड्यात आयुष्य	खेड्यात कुठे वाव आहे?
4) आमच्या क्लबचं एक	आखावेच लागतात.
5) नृत्य, संगीत, नाटकाला	विचार.
6) त्यामुळे मला स्वतःचे कार्यक्रम	खूप काम करू.
- III कोष्ठक में दिए गए शब्दों में से उपयुक्त शब्द चुनकर वाक्य पूरे कीजिए।

1. (वाचत आहोत, काढत आहेत, शिकवता, कंटाळतो, करत नाही, जात आहेस, मळमळतं, घालतोस, करत नाहीत)
  - 1) तू बागेला पाणी .....?
  - 2) सुचेताला चहानं ..... .
  - 3) तू गावाला ..... .
  - 4) मी कॉफी ..... .
  - 5) तुम्ही बाळूला ..... का?
  - 6) सुधीर आणि सुषमा रामपूरला दवाखाना ..... .
  - 7) त्या अजिबात काम ..... .
  - 8) आम्ही फार ..... .
  - 9) आम्ही सर्वजण पुस्तके ..... .

2. कोष्टक में दिए गए शब्दों में से उपयुक्त शब्द चुनकर वाक्य पूरे कीजिए।
  - 1) इथे रोज काहीतरी नवीन ..... (घडतो. घडत असतं, घडतं)
  - 2) तू मुलांचा डॉक्टर ..... . (असतोस, आहेस, आहे)
  - 3) संध्याकाळी सूर्य ..... (बुडत असतो, बुडत आहे, बुडतात)
  - 4) मला स्वयंपाकात रस ..... . (आहे, असतो, आहेत)
  - 5) खेड्यातल्या बायकांचे रोज नवे व्याप ..... (आहेत, असतात, असतो)

3. कोष्टक में दिए गए शब्दों के उपयुक्त रूप बनाकर अनुच्छेद पूरा कीजिए।
 एक तळं ..... (अस). त्या तळ्यात बदकाची खूप पिल्लं ..... (अस).
 त्यातलं एक पिल्लू खूप कुरूप ..... (अस). सगळी पिल्लं त्याला ..... (म्हण),
 "दूर हो आमच्यात ..... (ये) नकोस". सगळी त्याच्यापासून ..... (जाणे). म्हणून
 ते फार दुःखी ..... (अस). हळूहळू सगळी पिल्लं मोठी ..... (हो). ते कुरूप
 पिल्लूही मोठं ..... (हो). एक दिवस ते आपलं प्रतिबिंब पाण्यात ..... (पहा).
 आणि ते ..... (म्हण), अरे मी राजहंस ..... (आहे)! ही इतर बदकं .....
 (आहे)! आता ते पिल्लू, तो राजहंस दुःखी ..... (नस) तो मजेत ..... (अस).

4. रेखांकित शब्दों की जगह कोष्टक में दिए गए शब्दों के उपयुक्त रूप बनाकर वाक्य बनाइए।
  - 1) तो गाणारा माणूस मला माहीत आहे. (मुलगी)
  - 2) मी त्या गाणाऱ्या मुलीचा काका! (मुलगा)
  - 3) हे गणित शिकवणाऱ्या आर्जीचं घर! (भरभर चाल-डॉक्टर)
  - 4) हे कविता लिहिणाऱ्या कवीचं घर! (गाणं म्हण-गायिका)
  - 5) मी उडते पक्षी पाहिले. (तबकडी)
  - 6) मी वाहत्या नदीत डुंबतो. (झरा)
  - 7) आईनी बाळाचे वाहते डोळे पुसले. (नाक)

- 8) आपण उगवत्या सूर्याला नमस्कार करतो. (मावळ-)
- 9) तो उसळणाऱ्या पाण्यात उडी टाकतो. (वाह)
5. कोष्टक में दिए गए शब्दों का उपयुक्त प्रयोग कर वाक्य पूरे कीजिए।
(करून, करताना, करायला, करून करून, करायची, करत, करू, करता करता, करताच, करणं, करावं, करू नये, करायसाठी)
- 1) माधव आंघोळ ..... गाणं म्हणतो.
  - 2) बाळू अभ्यास ..... शाळेत जातो.
  - 3) आई सकाळी चहा ..... लागते.
  - 4) आम्हाला खूप कामं ..... आहेत.
  - 5) सुचेता आणि शामला अभ्यास ..... नाहीत.
  - 6) मुलांनी तरी काय .....?
  - 7) मुलांनी दंगा ..... शांत बसावं.
  - 8) बाबा काम ..... आईशी बोलतात.
  - 9) राम आईला मदत ..... लागतो.
  - 10) सगळ्यांची कामं ..... आई थकते.
  - 11) सगळ्यांनी काम ..... आवश्यक आहे.
  - 12) अभ्यास ..... तो ग्रंथालयात जातो.
  - 13) चहा ..... कॉफीही कर.

पढिए और समझिए

झोपडपट्टीतील दवाखाना

इथल्या एका झोपडपट्टीत माझा दवाखाना आहे. माझ्या श्रीमंत रूग्णांपेक्षा इथला अनुभव फारच वेगळा आहे. जुजबी आजारांसाठी इथे कोणी डॉक्टरकडे जात नाही. अगदी अत्यवस्थ रोगीच डॉक्टरकडे येतो. पैसे नसतात, माहिती नसते! अशा रोग्यांचे हाल कुत्रा खात नाही.

इथले जादातर रूग्ण असतात लहान मुले!

इथे डोळ्यांना चिपाडे, हातापायांच्या काड्या आणि वाढते ढेरपोट, सदा गळणारे नाक अशा स्थितीत राष्ट्राची उगवती पिढी धुळीत खेळत असते. आईबापांना विनदुधाचा चहा घ्यावा लागतो. मुलांना तर दुधाचा थेंबही नसतो. कित्येकांना लिटरभर दुधाच्या किंमतीएवढे पैसे संबंध दिवसाची रोजी म्हणून सुध्दा मिळत नाहीत. दुधासारखा पोषक आहार मुलांना द्या, असं म्हणणं, म्हणजे त्यांच्या जखमेवर मीठ चोळणंच आहे.

स्वच्छतेच्या बाबतीत तर सगळा आनंदच असतो. पाण्याची सोय अपुरी असते. पाण्याच्या कमतरतेमुळे अस्वच्छता कमालीच्या बाहेर! त्यामुळे कातडीचे रोग इ गोपडपट्ट्यातून फार मोठ्या प्रमाणावर आढळतात. लहान मुलांचे साथीचे रोग वारंवार

हमखास येतात. औषधोपचारांची अपुरी सोय आणि अडाणीपणा यामुळे मुलं पटापट मरतात. गोवर, कांजिण्या, हगवण, गालगुंड यांचे झोपडपट्ट्यांमधे आगरच असते. इ गोपडपट्ट्यांमधे आजारांबद्दल अंधश्रद्धा व गैरसमजूती असतात. हे आजार औषधाने बरे होणारे आहेत याची जाणीवही त्यांना नसते. बरे, नुसते औषध देऊनही भागत नाही. प्रचंड अडाणीपणा आहे. प्रत्येक लहानसहान गोष्ट दहा दहा वेळा समजावून सांगावी लागते. ती समजतेच याची खात्री नसते.

या सगळ्याचमुळे खूप वेळा पदरी निराशा येते. मन सुन्न होते.

शब्दार्थ

इथल्या	यहाँ के
जुजबी आजार	छोटी-मोटी बीमारियाँ
अत्यवस्थ	गंभीर रूप से बीमार
हाल कुत्रा खात नाही कुत्ते से	भी बदतर
जादातर	ज़्यादातर
चिपाडे	आँख का कीचड़
ढेरपोट	बड़ा पेट
उगवती पिढी	उभरती पीढ़ी
धुळीत खेळणे	धूल में खेलना
थेंब	बूँद
रोजी	रोजगार
जखमेवर मीठ चोळणेघाव पर	नमक छिड़कना
गोवर	चेचक
रूग्ण	रोगी
वेगळा	अलग, निराला
वाढते	बढ़ा हुआ
कांजिण्या	बड़ी चेचक
हगवण	दस्त
गालगुंड	गलसुआ
जाणीव	ज्ञान
अडाणीपण	अनाड़ी पन
समजावून सांगणे	समझाना
पदरी निराशा येणे	झोली में निराशा आना
गळणारे	बहने वाला
कातडी	त्वचा
मोठ्या प्रमाणावर	बड़ी मात्रा में
वारंवार	बार-बार

गैर समजूत	भूल
आजार	बीमारी
नुसते	सिर्फ

अभ्यास

- I नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
- 1) माझा दवाखाना कोठे आहे?
  - 2) येथील मुले कशी असतात?
  - 3) अपुऱ्या पाण्यामुळे येथे कोणकोणते रोग आढळतात?
  - 4) मुले पटापट मरण्याची कारणे कोणती?
  - 5) लहानसहान गोष्टदेखील "वारंवार समजावून सांगावी लागते". या अर्थी कोणता शब्द वापरला आहे?
- II कोष्टक में दिए गए शब्दों का उपयुक्त प्रयोग कर वाक्य पूरे कीजिए।
(सकाळ, आशा, अपाय, शिळ्या, आज्ञा, ताज्या प्रत्यक्ष, विनंती, उपाय, निराशा, संध्याकाळ, अप्रत्यक्ष, आज्ञा)
- 1) अरे ..... कसली करतोस ..... कर .....
  - 2) खेडेगावात ..... भाज्या मिळत नाहीत. .... सुकलेल्या भाज्या आठवडाभर वापराव्या लागतात.
  - 3) फक्त औषधानं ..... होत नाही बरोबर योग्य आहार नसेल तर ..... होण्याची भीती!
  - 4) शेखर शहरात राहून सुधीरला ..... सगळी मदत करेल.
  - 5) आयुष्य हा ..... खेळ आहे.
  - 6) ..... खेड्यातल्या बायकांना काम असतं.
- III नीचे दिए गए मुहावरों का वाक्य में प्रयोग कीजिए।
- 1) कुत्रा हाल खात नाही.
  - 2) जखमेवर मीठ चोळणे.
- IV नीचे कुछ शब्दों के भिन्न-भिन्न अर्थ दिए गए हैं। उनका प्रयोग कर नए वाक्य बनाइए।
- धड तिला एक गोष्ट धड करता येत नाही.
त्याचं डोकं धडापासून तुटलं होतं.
- लांब तिचे कस खूप लांब आहेत.
माझं घर इथून खूप लांब आहे.
- साथ तू आमच्या कामात आम्हाला साथ दे.
गावात रोगाची साथ आली आहे.
- रस मला शिवणकामात रस आहे.

उसाचा रस गोड असतो.

- V कोष्ठक में दिए गए शब्दों में नीचे दिए हुए शब्दों के समानार्थी शब्द बताइए।
धड, तब्येत, लांब, खास, उत्कृष्ट, सदा
(दूर, विशेष, प्रकृति, व्यवस्थित, नीट, नेहमी, उत्तम, सतत, सारखा, आरोग्य)
- VI हिंदी में अनुवाद कीजिए
महात्मा गांधीजी आणि विनोबा भाव्यांची "गावाकडे चला" ही घोषणा आजही अनेकांना गावांकडे परत जाऊन ग्रामवासीयांची सेवा करायला प्रेरित करते आहे.
गांधी-विनोबांकडून प्रेरणा घेऊन ग्रामीण विभागात काम करणारे बाबासाहेब आमटे हे असेच एक थोर पुरुष आहेत. त्यांच्या आश्रमांत हजारो कुष्ठरोगपिडितांवर उपचार होत आहेत. त्यांना नवीन जन्म मिळतो आहे. त्यांच्या आश्रमाला भेट देताना मन आदराने भरून येते. असे कार्य करणारा एखादाच असतो. ही सगळ्यांना जमणारी गोष्ट नसते.
- VII मराठी में अनुवाद कीजिए
गाँवों की उन्नति के लिए हमारी सरकार काफी प्रयास कर रही है। गाँवों में स्कूल खोले जा रहे हैं। किसानों को उत्पादन बढ़ाने का प्रशिक्षण दिया जा रहा है। परिवार कल्याण, परिवारिक स्वास्थ्य के लिए अस्पताल खोले जा रहे हैं। सहकारी बैंक खोले जा रहे हैं। दूरदर्शन पर गाँव के लोगों को इन सभी बातों की जानकारी देने के लिए विज्ञापन दिए जाते हैं। आजकल के युवा-युवतियों को चाहिए कि वे गाँवों में जाकर काम करें। गाँवों के विकास पर ही हमारे देश की उन्नति निर्भर है।
- VIII नीचे दिए गए शब्दों का प्रयोग कर मराठी वाक्य बनाइए।
दवाखाना, जनरल प्रॅक्टीशनर, महिला मंडळ, वर्ग, दत्तक, विनंती, स्त्री रोगतज्ज्ञ, धर्मसंकट, ध्येयवादी, प्रेरणादाता, संमती, आयुष्य, कंटाळवाण
- IX किसी गाँव की संध्या वेला के बारें में एक अनुच्छेद मराठी में लिखिए।